

VESNA POŽGAJ HADŽI

Filozofski fakultet, Sveučilište u Ljubljani

Mirjana Benjak u Sloveniji

U članku se predstavlja znanstveno-istraživačko, nastavno i stručno područje rada Mirjane Benjak vezano uz različite slovenske institucije i znanstvenike/stručnjake s kojima je surađivala i objavljivala. Najvažniji je njezin doprinos na području hrvatskog jezika kao stranog: a) sudjelovanje u kurikularnoj reformi za hrvatski kao izborni predmet u slovenskoj osnovnoj školi (izrada nastavnog programa, didaktičkih izvora, stručnog usavršavanja učitelja) i b) afirmacija hrvatskoga jezika, književnosti i kulture na sveučilišnoj razini (različiti projekti i predavanja/radionice). Predstavljaju se rezultati istraživanja pojedinih tema Mirjane Benjak i Vesne Požgaj Hadži povezani s interkulturalizmom, kontrastivnom lingvistikom, metodikom (hrvatskoga) jezika i književnosti itd., a koji su objavljeni u nizu zajedničkih znanstvenih monografija i članaka.

Ključne riječi: Mirjana Benjak, Slovenija, hrvatski jezik kao strani

1. Uvod

U bilješci o autorima u monografiji *Vodič za interkulturalno učenje* o Mirjani Benjak, kao jednoj od suautorica te knjige, piše:

Njezini znanstveno-istraživački interesi usmjereni su na područje metodike jezika (osobito hrvatskoga kao drugog/stranog jezika), metodike književnosti (s naglaskom na metodički pristup suvremenoj prozi), interkulturalnu komunikaciju, sociolingvistiku i filmologiju.

(Piršl i sur. 2016: 225)

Želimo skrenuti pozornost na činjenicu da se na prvome mjestu nalazi metodika jezika, konkretnije hrvatski jezik kao strani i koji će biti središnji dio ovoga rada i oko kojega će se nadovezivati sve druge djelatnosti Mirjane Benjak u Sloveniji. Iz njezine bogate bibliografije može se čitati zavidan i raznolik opus koji pokriva različita područja: znanstveno-istraživačko, nastavno i stručno. Sva ta područja međusobno se isprepliću i dopunjuju. Znanstvena izoštrenost i erudicija te nepristajanje na bilokakav konformizam karakteristike su koje proizlaze iz njezinih tekstova koji

su jasni, ujednačeni i razumljivi i zato kao takvi mogu poslužiti kao uzor dobrog akademskog pisma.

Mirjana Benjak, i kao znanstvenica, i kao profesorica, i kao osoba nije se nikada nikome dodvoravala, iako su joj nanijete nepravde, i to od nekih članova akademske zajednice čije posljedice, nažalost, osjeća i danas. Ona nikada nije pristajala na neutralnu poziciju znanstvenice, nego je uvijek izravno, jasno i nedvojbeno izražavala svoja stajališta, upozoravajući pritom na nejednakosti i dominacije u društvu i svijetu i zalažući se za dijalog u duhu interkulturalizma.

Naše druženje, znanstveno-istraživačko, nastavno, stručno, ali i privatno započelo je 1980-ih godina kada smo se upoznale na magistarskom studiju Metodike nastave hrvatskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu koji je vodio Dragutin Rosandić – osnivač Zagrebačke metodičke škole. Mirjana Benjak bila je kasnije njegovala „udaljena“, ali neophodna (da ne kažem i jedina) suradnica u kritičnim situacijama u kojima je trebalo nastupati oštro i izravno. Ovdje mislim prije svega na burne diskusije koje su se u Hrvatskoj vodile oko neprihvatanja metodike kao znanosti, kao i žustre rasprave sredinom 1990-ih godina o nastavnim programima i udžbenicima. Godine 2001. osnovala je Katedru za metodiku hrvatskoga jezika i književnosti „Tone Peruško“ na Odsjeku za kroatistiku u Puli, čija je bila voditeljica sve do umirovljenja. No, i nakon toga ostala je promicateljicom metodičke misli. Kao što ćemo vidjeti, ne samo metodičke!

Ovdje se usredotočujemo na naš profesionalni rad, iako je on od samoga početka povezan s privatnim – uostalom većina je onoga o čemu ćemo govoriti nastala ili u Novigradu ili u Ljubljani. Iskreno govoreći, katkad je teško odvojiti znanstveno od privatnoga (a zašto bismo i trebali?). Naš je dugogodišnji tandemska rad obilježen dinamičnim diskusijama i uvjerenjima, koja su, nakraju, uvijek završavala uzajamnom prilagođavanju različitih pogleda i stajališta o određenom problemu. Osim jezika, književnosti i kultura u najširem smislu, povezuju nas mnoge znanstvene diskusije na različitim skupovima, nadalje različiti projekti (kao npr. Tempusov⁴ koji nas je odveo u San Sebastian, Beč, Osijek, Novigrad, Trst itd.) ili posjeti slavistikama inozemnih sveučilišta (npr. peterburškoj), ali i naša brojna, posebice azijska putovanja na kojima smo redovito posjećivale škole.⁵ Iz bogate bibliografije Mirjane Benjak

4 Riječ je o projektu *Communicational Competence in Language Pluralistic Environment* (2001–2003, nositelj projekta Sveučilište u Zagrebu, voditeljica Melita Kovačević) u kojem je sudjelovalo ukupno deset sveučilišta, od toga tri hrvatska (Rijeka, Split i Osijek) i šest evropskih (Beč, Szeged, Pesz, Ljubljana, Trst, San Sebastian – Baskija).

5 Pred očima mi je osnovna škola pod palmama u Kerali (južna Indija) i uniformirani učenici (plave hlače/suknje i bijele bluze) izuzetno tamne puti s velikim crnim očima kojima je plavokosa visoka učiteljica (Mirjana Benjak) bila veoma zanimljiva.

ovdje izdvajamo samo dio znanstveno-istraživačkoga, nastavnog i stručnog rada koji je vezan uz Sloveniju, prije svega uz afirmaciju hrvatskog jezika kao stranog.

2. Djelatnosti Mirjane Benjak u Sloveniji

Svi oni koji poznaju Mirjanu Benjak poznaju i njezina stajališta o životu bez granica (izražen npr. bijesom i nepomirljivošću s činjenicom da se Slovenija ogradila žicom), kao i stajališta o prijekoj potrebi interkulturalnog odgoja i obrazovanja koje će omogućiti svima, posebno mladima da upoznaju sebe i vlastitu kulturu da bi bili sposobni razumjeti *Drugog* i doživjeti *Drukčija* kulturna obilježja svojega okruženja (Piršl i sur. 2016: 49). Važno je naglasiti da je Mirjana Benjak odrastala, živjela i radila u istarskom interkulturalnom okruženju u kojem se isprepliće hrvatski kao većinski jezik s talijanskim/venetskim dijalektom kao manjinskim jezikom (tj. jezikom društvene sredine) uz slovenski jezik koji se u njezinu Novigradu također čuje na svakom koraku.⁶ Zato je pozornost posvećivala jezičnom pluralizmu u Istri, o čemu govori u nizu svojih radova. U tom smislu i izbor jezika ovoga Zbornika (hrvatski, talijanski, slovenski) nije slučajan.

Područja znanstveno-istraživačkoga, nastavnog i stručnog rada Mirjane Benjak odražavaju se na različite načine u slovenskom okruženju i vezana su uz više slovenskih institucija (Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani, Zavod za školstvo Republike Slovenije, različite osnovne škole i sl.), kao i uz više znanstvenika/stručnjaka s kojima je surađivala (nabrojimo samo neke od njih: Tatjana Balažić Bulc, Neva Čebon, Vojko Gorjanc, Silvo Fatur, Vesna Požgaj Hadži itd). Sa spomenutim autorima objavljivala je znanstvene monografije i članke u hrvatskim, slovenskim i inozemnim zbornicima i/ili časopisima. Spomenimo npr. znanstvenu monografiju *Šolska ura z Wertherjem* objavljenu sa Silvom Faturom (Benjak i Fatur 1998), ili istraživanje o kulturnom identitetu među studentima u hrvatskoj i slovenskoj multikulturalnoj Istri koje vlastiti nacionalni identitet ne sprečava u prihvaćanju drukčijeg kulturnog identiteta (Benjak i Čebon 2009). Toleranciju, odnosno netoleranciju prema govornicima hrvatskoga kao stranoga jezika istraživala je s Tatjanom Balažić Bulc i Vesnom Požgaj Hadži (Požgaj Hadži i dr. 2006). S istim autoricama i Mašom Plešković objavila je rad o kulturološkim sadržajima u nastavi stranoga jezika (Požgaj Hadži i sur. 2012: 275) u kojem se između ostaloga naglašava da je „kultura dinamična i promjenjiva pojava

6 Slovinci su se intenzivno počeli doseljavati u Novigrad 1960-ih godina i brojni od njih odavno se ne osjećaju „fureštima“. Osim različitih događanja (npr. *Slovenska noć*), imaju i svoje ulice (npr. Ulica Johana Weikharda Valvasora, Ulica Božidara Jakca i dr.) zahvaljujući Komisiji za imenovanje ulica i parkova na području grada Novigrada-Cittanove u kojoj je sudjelovala i Mirjana Benjak.

koja nastaje, razvija se i mijenja u ljudskoj interakciji i komunikaciji“ i da je „učenje o njoj cjeloživotni i sveobuhvatni proces.“

Mirjana Benjak svojim je djelovanjem u Sloveniji na različite načine promovirala Zagrebačku metodičku školu objavljujući svoje radove u slovenskim časopisima *Jezik in slovstvo* (Benjak 2000/2001), *Slavistična revija* ili u različitim zbornicima (npr. Benjak 2003). Kada je riječ o znanstvenim skupovima, tradicionalno je sudjelovala na *Obdobjima* predstavljajući različite teme, posljednjih godina u koautorstvu s Markom Ljubešićem (kao npr. o *Istarskome razvodu* kao povijesnom, društvenopovijesnom i književnom spomeniku u nastavi ili o ulozi didaskalija u pristupu dramskome djelu na primjeru drame Drage Jančara *Veliki briljantni valcer* itd.). Također je bila recenzenticom brojnih članaka objavljenih u zborniku *Obdobja*, kao i u časopisu *Jezik in slovstvo*, čija je i višegodišnja članica uredništva.

Što se nastavne djelatnosti tiče, ona obuhvaća različita predavanja/radionice održane na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani (vidi Izvore). Osim toga vodila je i seminare stručnoga usavršavanja učitelja u sklopu Centra za pedagoško obrazovanje ljubljanskog Filozofskog fakulteta, kao i seminare u organizaciji Zavoda za školstvo Rebulike Slovenije. Sudjelovala je i na seminarima za lektore slovenskog jezika kao stranog/drugog koje je organizirao Centar za slovenski jezik kao drugi/strani i objavljivala u zbirci *Skripta* (Požgaj Hadži i Benjak 1999a, 1999b). Od 2002. godine nadalje uključena je u Interdisciplinarni doktorski studijski program Humanistika i društvene znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani.

3. Hrvatski jezik kao strani

3.1. Hrvatski kao izborni predmet u slovenskoj osnovnoj školi

3.1.1. Nastavni program Hrvatski kao izborni predmet

Uzimajući u obzir raznolik rad Mirjane Benjak u slovenskom okruženju, koji ipak predstavljamo fragmentarno, zasigurno je njezin doprinos najvažniji na području hrvatskoga jezika kao stranog. Što se tiče osnovnoškolske razine, nezamjenjivo je njezino sudjelovanje u slovenskoj kurikulnoj reformi, konkretnije u uvođenju i afirmaciji hrvatskoga jezika kao izbornog predmeta u slovenskoj osnovnoj školi. Pri tome je sudjelovala na svim razinama reforme, počevši od izrade nastavnog programa, zatim didaktičkih izvora i na kraju stručnoga usavršavanja učitelja. Da bismo razumjeli kontekst uvođenja hrvatskoga kao izbornog predmeta u slovensku osnovnu školu,

osvrnimo se ukratko na položaj srpskohrvatskog⁷ jezika u doba Jugoslavije, burnih 1990-ih godina i u novome tisućljeću.

Bez obzira na prestižnost srpskohrvatskoga jezika u Sloveniji u doba zajedničke države Jugoslavije, u slovenskom obrazovnom sustavu od 1970-ih godina nadalje on je imao sporednu ulogu (poučavao se samo u petim razredima osnovnih škola po dva sata tjedno, ukupno 70 sati godišnje). Osim toga sa srpskohrvatskim kao nastavnim predmetom bilo je niz problema (zastarjeli i neprimjereni programi i udžbenici, nestručni učitelji itd.), a nijedna od slovenskih mjerodavnih institucija nije se prihvatila njihova rješavanja sve do turbulentnih društveno-političkih promjena 1990-ih godina. Raspadom Jugoslavije srpskohrvatski, kao jezik unitarističke politike i agresorske vojske, dobiva izuzetno negativan predznak, što potvrđuju i rezultati istraživanja javnoga mnijenja u Sloveniji 1991. i 1994. Dok 1991. gotovo 40 % ispitanika ima neutralan stav prema doseljenicima s juga, 1994. njih više od 40 % ima negativan stav (Klopčič i dr. 2003: 107). Sve to odražava se i u odnosu prema jeziku/jezicima (srpskohrvatskom, makedonskom, albanskom itd.). Tako je npr. negativan odnos slovenskog društva prema srpskohrvatskom naročito došao do izražaja 1992. u žustrim polemikama o srpskohrvatskom jeziku kao obveznom predmetu u slovenskoj osnovnoj školi koji je na kraju šk. godine 1993./1994. ukinut (više o tome Požgaj Hadži i sur. 2012). Treba naglasiti da se u ono vrijeme o tome nije moglo raspravljati bez političkih konotacija, pa zato ne začuđuju potpuno oprečne reakcije slovenskoga društva: od izrazito negativnog stajališta prema srpskohrvatskom jeziku do tolerantnog i pragmatičnog stajališta o učenju jezika susjeda. No, to nije bio jedini razlog ukidanja nastavnoga predmeta. Drugi je razlog povezan s različitim jezičnim promjenama (jezični inženjering) u jezicima sljednicima, posebno u hrvatskom jeziku.⁸

Posljednje desetljeće 20. st. bilo je u Sloveniji obilježeno kurikulnom reformom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. Osim komunikacijskoga pristupa učenju/nastavi slovenskoga jezika, novina je kurikulne reforme velik broj izbornih predmeta u trećoj trijadi (od 7. do 9. razreda) devetogodišnje osnovne škole – čak stotinjak. Među dvanaest različitih jezika; engleski, francuski, kineski, latinski, mađarski, makedonski, njemački, ruski, srpski, španjolski i talijanski nalazi se i hrvatski

7 U radu upotrebljavamo naziv *srpskohrvatski* (a ne *hrvatskosrpski* kojim se inače koristimo) zato jer se u slovenskom jeziku koristi samo naziv *srbohrvaščina* (a ne *hrvatosrbščina*).

8 U novom tisućljeću može se govoriti o tolerantnijem odnosu većinskoga stanovništva prema govornicima tih jezika, što potvrđuje i istraživanje javnog mnijenja provedeno u Sloveniji 2009. godine (Požgaj Hadži i dr. 2009: 36) koje je pokazalo da, za razliku od razdoblja života u zajedničkoj državi, kada su se Slovenci prilagođavali govornicima srpskohrvatskoga, čak 39,1 % ispitanika u kontaktu sa stanovnicima nekadašnje Jugoslavije govori slovenski jezik. Osim toga bosanski, crnogorski, hrvatski i srpski standardni jezik polako postaju stranim jezicima; mlađe generacije sve ih manje razumiju i međusobno komuniciraju na engleskom jeziku.

jezik. On se načelno poučava tri godine po dva sata tjedno, međutim učenici ga ne moraju slušati sve tri godine, već ga mogu upisati, ali i zamijeniti drugim izbornim predmetom svake školske godine. Nastavni program za hrvatski kao izborni predmet (dalje u tekstu *Program*) prihvaćen je 2000., a tiskan 2004. (Požgaj Hadži i dr. 2004)⁹. Koncept programa napravile su Mirjana Benjak i Vesna Požgaj Hadži¹⁰ uz članice Predmetne kurikulne komisije za hrvatski jezik: Đurđu Strsoglavec, Olgu Košorok i Magdalenu Svetinu Terčon te recenzenta Dragutina Rosandića. Vrijednost je *Programa* u činjenici da se hrvatski kao susjedni jezik uvodi u slovenski odgojno-obrazovni sustav, i to nakon trinaest godina od ukidanja predmeta srpskohrvatski jezik.¹¹ Pri njegovu pisanju uzete su u obzir suvremene teorije (od teorije interkulturalizma do teorije o učenju/poučavanju stranog jezika), a nastava/poučavanje hrvatskoga jezika utemeljeno je na komunikacijsko-kontrastivnom pristupu u kojem se posebna pozornost posvećuje razlikama u sustavima dvaju srodnih jezika (više o tome u Požgaj Hadži i sur. 2012).

3.1.2. Razgranat komunikacijsko-kontrastivni udžbenik

Proklamirani nastavni ciljevi hrvatskog jezika kao izbornog predmeta u reformiranoj slovenskoj osnovnoj školi mogu se ostvariti različitim didaktičkim izvorima kojima, između ostaloga, pripadaju i razgranati komunikacijsko-kontrastivni udžbenici čiji su koncept također izradile Vesna Požgaj Hadži i Mirjana Benjak (2003). Taj je koncept polazio od zahtjeva za postupnim pristupom temama i izboru odgovarajućih tekstova kojima se uspostavljaju komunikacijske situacije u obradi određene jezične djelatnosti. Navodim primjer udžbeničke jedinice za 7. razred (u sklopu tematske cjeline *Jelo i piće*):

teme: hrana, piće, dnevni obroci; voće i povrće; pripremanje hrane; restorani; tipična jela, zdrava/nezdrava prehrana...

9 V. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_izborni/Hrvascina_izbiri.pdf (8. 2. 2019).

10 Pri njegovoj izradi i pisanju, autoricama su dobro došla iskustva dobivena pri izradi *Nastavnog programa hrvatskoga jezika i kulture za hrvatske dopunske škole u inozemstvu* (2001/2000) koji je organiziralo današnje Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, a čiju je radnu grupu vodio Neven Budak. Kao što obično biva, promjenom vlasti „zaboravlja“ se napravljeno i počinje se ispočetka; ukratko i ovdje je politika prevladala nad strukom!

11 Naglasimo da se u metodološkom pristupu programiranju vodilo računa o posebnom statusu hrvatskoga kao susjednog jezika. Uz glavne ciljeve predmeta (osposobiti učenike za stjecanje komunikacijske kompetencije i razvijanje jezičnih djelatnosti) učenje/nastava hrvatskoga jezika ne pretpostavlja samo znanje o jeziku, već i znanje o svijetu. Da bi se uspostavila uspješna interkulturalna komunikacijska kompetencija, jezik se uči zajedno s upoznavanjem hrvatske kulture u najširem smislu.

komunikacijski uzorci: opisivanje postupka (npr. priprema palačinki); naručivanje hrane i pića; sastavljanje jelovnika; pisanje recepta...

jezične djelatnosti: slušanje (npr. snimak Balogove pjesme), govorenje (opisi slika, govorenje po tematskim grupama riječima, opis postupka pripremanja palačinki...), pisanje (recepta, sastavljanje jelovnika...)

jezična kompetencija: prezent glagola, glagoli *biti* i *hjeti*, imperativ glagola...

tekstovi: Z. Balog: *Zajednički nedjeljni ručak*, recept, dijalog između konobara i gosta, reklamni oglas za restoran, članak iz časopisa...

dodatno gradivo: ilustracije, jelovnik, snimak tv emisije...

(Požgaj Hadži i Benjak 2003: 638)

Tematsku cjelinu *Jelo i piće* osmislile smo u: a) udžbeniku (nastavna tema Što volimo/ne volimo jesti, nastavna jedinica *Prezent glagola*), b) radnim listovima (nastavna tema *U restoranu*, nastavna jedinica *Scenska igra*) i c) priručniku za učitelje (nastavna tema Što jedem, Što pijem, nastavna jedinica *Interkulturalni aspekti: Uspoređivanje omiljenih jela i pića*)¹². Budući da smo se opredijelile za suvremeni, razgranati tip udžbenika, učitelj dobiva novu, drukčiju ulogu: on vodi, usmjerava i pospješuje komunikacijski proces. Zato smo u sklopu cjeloživotnog obrazovanja učitelja započele sa stručnim usavršavanjem učitelja usklađenim s programskim zahtjevima hrvatskog jezika kao izbornog predmeta u slovenskoj osnovnoj školi.

3.1.3. Stručno usavršavanje učitelja

Naš prvi zajednički seminar stručnog usavršavanja učitelja tadašnjeg nastavnog predmeta *sprskohrvatski jezik* (posljednji prije njegova ukidanja) održan je 1993. godine u organizaciji Zavoda za školstvo Republike Slovenije (dalje u tekstu RS) i u ozračju negativnih stajališta u slovenskome društvu prema „čefurima“, odnosno svemu južnome. Za taj smo seminar pripremile knjižicu pod naslovom *Ja – kuhar* (Požgaj Hadži i Benjak 1993)¹³ u kojoj se nalazi metodički model interpretacije basne u okviru problemske nastave te se, na primjerima niza tekstova, provode različiti tipovi vježbi: čitanje/pisanje recepta, pričanje po nizu slika – kako ispeći palačinke, scenska igra – u restoranu, vježbe s tematskim grupama riječi – sastavljanje jelovnika itd. U sjećanju mi je ostao jedan od komentara učitelja iz ankete – zašto tako dobar seminar sada, tj. neposredno prije ukidanja predmeta? Da trud ipak nije bio uzaludan,

12 Primjere iz radnih listova i Priručnika za učitelje v. u Benjak i Požgaj Hadži, *prired.* (2005: 148–153).

13 Tekstove je odabrala Dubravka Težak, a ilustracije je napravio Svyetlan Junaković.

pokazalo se nakon nekoliko godina, tj. prihvaćanjem hrvatskog jezika kao izbornog predmeta u slovenskoj osnovnoj školi (od 7. do 9. razreda).

Kao što smo s velikim entuzijazmom radile na programu i konceptu udžbenika za hrvatski kao izborni predmet te na Vodiču za učitelje/učiteljice¹⁴, tako smo krenule i u predstavljanje izbornog predmeta hrvatski jezik po osnovnim školama i u slovenskome društvu. Uz domaću „ekipu“ – Tatjanu Balažić Bulc i autoricu teksta treba istaknuti veliku pomoć vanjske suradnice Mirjane Benjak, kao i potporu nekih institucija, prije svega matičnog Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, mjerodavnih ministarstava (i slovenskog i hrvatskog), Zavoda za školstvo RS itd., ali i institucija izvan Slovenije koje su sudjelovale u različitim projektima (npr. Muzej – Museo Lapidarium iz Novigrada, Osnovna škola Rivarela u Novigradu, Osnovna škola Svetvinčenat itd.).

Svjesne činjenice da bez dobrog stručnog usavršavanja učitelja hrvatski neće zaživjeti u slovenskim školama, odmah smo počele s organizacijom seminara u sklopu Zavoda za školstvo RS i Centra za pedagoško obrazovanje ljubljanskog Filozofskog fakulteta (prvi, uvodni seminari bili su financirani 100 posto i objavljeni u katalogima stručnog obrazovanja). Interes za njih bio je velik iz dvaju razloga: a) učitelji su željeli „obnoviti“ svoje znanje jezika jer su mnogi od njih završili studije srpskohrvatskoga jezika i književnosti koji se u novim društvenim okolnostima „rastočio“ prvo na tri, pa onda na četiri standardna jezika i b) nesigurnost kod učitelja izazvale su velike, uglavnom nepotrebne jezične promjene (restandardizacija), pogotovo u hrvatskome jeziku, i to naročito na leksičkoj i pravopisnoj razini. Od samog početka projekta o uvođenju hrvatskoga kao izbornog predmeta, pomno smo birale teme seminara i radionica na kojima je Mirjana Benjak i sama sudjelovala, kao predavačica i/ili organizatorica. Spomenut ću samo neke od tema o kojima je bilo riječi: nastavni program hrvatskog kao izbornog predmeta, komunikacijsko-kontrastivni pristup učenju hrvatskoga jezika, interkulturalna komunikacijska kompetencija, didaktički izvori, jezične djelatnosti itd.

Zanimljivo je da smo već za prvi seminar s naslovom *Uvod u interkulturalni odgoj i obrazovanje*, održan 2001. godine, odabrale primjenu teorije interkulturalizma, svjesne njene važnosti u sklopu cjelokupnog stručnog obrazovanja učitelja hrvatskog jezika u Sloveniji naglasivši da je

14 On bi trebao pomoći učiteljima pri izradi didaktičkih/metodičkih materijala budući da nije bilo udžbenika. Autorice koncepta (uz Mirjanju Benjak, Vesna Požgaj Hadži i Tatjana Balažić Bulc) ponudile su u njemu metodičke pristupe programskim sadržajima – uz teorijski okvir uvijek i primijenjeni dio, kao npr. rad s tekstom, strip u nastavi jezika, kako se pomoću tekstova s interkulturalnim sadržajem razvijaju jezične djelatnosti itd.

jedna od glavnih zadaća interkulturalnog odgoja i obrazovanja razvijanje tolerancije i međusobnog sporazumijevanja među učenicama različitih jezičnih, rasnih, vjerskih i kulturnih konteksta, što izravno pridonosi borbi protiv predrasuda, diskriminacije i rasizma. Interkulturalni odgoj znači odgoj za mir, razvoj, demokratski suživot i ljudska prava.

(Benjak i Požgaj Hadži, prired. 2005: 154)

Na seminaru su bile predstavljene odrednice koje obuhvaćaju elemente interkulturalizma, kao npr. uspoređivanjem hrvatskog i slovenskog jezika, odnosno njihovih kultura, otkrivati razlike i sličnosti te razvijati pozitivan odnos prema drugima; poštovati razlike i prava na različitosti; razvijati jezičnu snošljivost kao uvjet druge snošljivosti; izgraditi svijest o prednostima života u višejezičnoj/višekulturnoj zajednici (jezici i kulture u zbližavanju pojedinaca i naroda) itd. Radionice su bile podijeljene u četiri grupe s različitim temama: Pravo na različitost i očuvanje vlastite osobnosti; Pravo na jezik te njegovanje vlastite kulture i poznavanje kulture drugih; Pravo na identitet; Pravo na slobodu govora i mišljenja (više o tome u Benjak i Požgaj Hadži, prired. 2005: 158–160).

Posebno je bio zanimljiv višednevni seminar ujesen 2003. godine o nekonvencionalnim oblicima nastave, održan nekonvencionalno, izvan učionice – u hrvatskoj Istri, a sudionici su ovaj put bili učitelji koji predaju hrvatski kao izborni predmet u trećoj trijadi slovenskih osnovnih škola. Prvi dan, u Osnovnoj školi u Roču, u praksi smo doživjeli uključivanje glagoljice u nastavu, zatim smo nastavili s razgledavanjem Roča, Aleje glagoljaša i Huma. Popodne smo u Osnovnoj školi Rivarela u Novigradu slušali uvodno predavanje Mirjane Benjak *O nekonvencionalnim oblicima nastave*¹⁵ te predavanje i radionicu Vesne Požgaj Hadži s naslovom *Stručna ekskurzija u sklopu korelacijsko-integracijskog sustava*.¹⁶ Drugi dan bio je posvećen razgledavanju Svetvinčenta. Nakon posjeta Osnovnoj školi Svetvinčenat i predavanja *Hrvatski standardni jezik i čakavština* Mirjane Doblanić, u kojem je bilo riječi kako dijalekt može pomoći u učenju standardnoga jezika, slijedilo je Književno podne u gradskoj lođi, tj. razgovor s Darkom Pekicom o njegovim kratkim pričama, pisanih na čakavštini, *Savičenta in the morning*. Popodne smo posjetili pavlinski samostan u Sv. Petru u Šumi i kasnije imali predavanje i radionicu Mirjane Benjak s

15 Ta je tema bila predstavljena i na stručnome usavršavanju za lektore slovenskoga jezika na inozemnim sveučilištima (1998) i objavljena u trećem zborniku serije *Skripta* (v. Požgaj Hadži i Benjak 1999b).

16 Više o tome u radu *Sadržaji kulture i civilizacije u sklopu učenja hrvatskog jezika kao stranog-instrumenti prevladavanja predrasuda i stereotipa*. (Benjak i Požgaj Hadži, prired. 2005)

naslovom *Školski dan u autentičnom kulturno-povijesnom kompleksu*.¹⁷ Zadnji dan bio je posvećen razgledavanju Novigrada uz vodstvo povjesničarke umjetnosti Jerice Zihlerl te završnim radionicama o nekonvencionalnim oblicima nastave, i ovaj put u Osnovnoj školi Rivarela u Novigradu. Ovo je, prema riječima sudionika, bio jedan od najboljih seminara stručnoga usavršavanja na kojem su dotada bili.

Nažalost, intenzivan rad na promociji izbornog predmeta hrvatski jezik jenjao je oko 2006. godine zbog nepostojanja stručne potpore mjerodavnih slovenskih institucija. Iako formalno-pravne mogućnosti nastave/poučavanja hrvatskoga kao obaveznog izbornog predmeta od 7. do 9. razreda i kao neobaveznog izbornog predmeta od 4. ili od 6. razreda postoje¹⁸, hrvatski je danas marginalno zastupljen u slovenskim osnovnim školama (više o tome u Balažić Bulc i Požgaj Hadži 2017: 12). Jedan je od razloga nedostatak didaktičkih izvora, kao i nedostatak bilo kakvoga stručnoga obrazovanja. Problem je što se mjerodavne institucije ne brinu o predmetu, pa se odgovornost prebacuje s jedne na drugu, a eventualni problemi rješavaju se *ad hoc* (Požgaj Hadži i sur. 2012).¹⁹

3.2. Hrvatski jezik kao strani na sveučilišnoj razini

3.2.1. Predavanja/radionice

Govoreći o suradnji Mirjane Benjak i profesora Odsjeka za slavistiku i drugih odsjeka na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani, od niza djelatnosti prvo ćemo se osvrnuti na njezina predavanja/radionice koje je držala različitim povodima ili u sklopu seminara stručnoga usavršavanja.

Početak naše intenzivne suradnje, koji je vezan uz predstavljanje hrvatskoga kao stranog jezika na sveučilišnoj razini, započeo je projektom *Dan s Krležom* (1994.) planiranim u sklopu korelacijsko-integracijskoga metodičkog sustava utemeljenog na povezivanju nastavnih područja, dakle književnog djela s jezikom, filmskom i scenskom umjetnošću. Nakon gledanja filma Antuna Vrdoljaka *Glembajevi* prva je radionica bila posvećena odnosu između filma i drame (vodila ju je Ivanka Irić-Petrošić iz Splita), Vladimir Osolnik predstavio je recepciju Miroslava Krleže u Sloveniji, Vesna

17 Detaljnije o projektu koji je Mirjana Benjak realizirala s bujskim gimnazijskim učenicima v. u Benjak (1993) i u članku Benjak i Zihlerl (2001: 409–417).

18 Hrvatski se također poučava u sklopu dopunske nastave pri čemu hrvatsko Ministarstvo znanosti i obrazovanja financira učitelja, a slovensko Ministarstvo za obrazovanje, znanost i sport osigurava prostore u kojima se nastava izvodi, v. <https://mzo.hr/hr/rubrike/hrvatska-nastava-u-inozemstvu> (8. 2. 2019).

19 O tom problemu v. <https://www.rtvsllo.si/slovenija/samo-250-otrok-se-v-klopek-uci-hrvascine-srbscine-bosanscine-albanscine-in-makedonscine/365086> (8. 2. 2019).

Požgaj Hadži vodila je radionicu o *Krležinu jeziku i jeziku književnosti* na primjeru originala i slovenskog prijevoda romana *Povratak Filipa Latinovicza* (prevodilac Franjo Smerdu), a Mirjana Benjak je na istome romanu pokazala vezu između književnog djela i likovnih umjetnosti (slikarstva). *Dan s Krležom* završen je predstavom *Krležin obračun s njima* u prepunoj dvojici na ljubljanskom Filozofskom fakultetu u kojoj je, kada je ušao Rade Šerbedžija, nastao tajac²⁰. Bez riječi na ploču je kredom napisao: „Upravo sam na stepenicama sreo Olgu Kacjan²¹, u novinama je pročitala da imamo *Dan* posvećen Krleži. Došla je jer i ona želi dati svoj prilog.“ Ušla je Olga Kacjan sa svojom trubom, zatrubila i započela:

Nikdar ni tak bilo
da ni nekak bilo,
pak ni vezda ne bu
da nam nekak ne bu.

Nakon *Balada* ponovno smo se uvjerali u aktualnost Krležinih rečenica o ljudskoj gluposti, o umjetnosti, društvu, revoluciji, kultu ličnosti itd. u karizmatičnoj interpretaciji Rade Šerbedžije (nije li to bio i Šerbedžijin obračun s „njima“?). Sve je završilo gromoglasnim pljeskom, a nastavilo se uz istarski pršut i malvaziju (donijeli Istrijani) u kući autorice ovoga teksta.²²

Ne računajući prikaz knjige Bože Krakar Vogel *Skice za književno didaktiko* objavljen 1991. u *Suvremenoj metodici nastave hrvatskog ili srpskog jezika* (Požgaj Hadži i Benjak 1993) naš prvi zajednički rad bio je vezan uz Miroslava Krležu, omiljenog pisca Mirjane Benjak. Riječ je o radu s naslovom *Interpretacija Krležina romana Povratak Filipa Latinovicza u korelacijsko-integracijskom i lingvističko-stilističkom sustavu* (Požgaj Hadži i Benjak 1998) predstavljenome na VI. međunarodnim slavističkim danima u Sombatelju i objavljenome u istome zborniku. U tekstu se predstavlja metodički model interpretacije Krležina remek-djela u gimnazijskoj nastavi književnosti u sklopu korelacijsko-integracijskog i lingvističko-stilističkog sustava

20 I danas imam pred očima prepunu dvoranu i pozitivnu energiju koja je zračila u njoj. Osim studenata došli su mnogi gosti izvana koji su svojom prisutnošću izražavali protest raznim nacionalizmima koji su tada bujali u regiji.

21 Olga Kacjan je slovenska glumica koja je u 1990-ima samostalno izvodila Krležine *Balade Petrice Kerempuha*.

22 Zanimljivo je kako se u životu neke stvari same „poslože“. Zbog nekih problema na odsjeku mislila sam da je organizacija Šerbedžijine predstave nemoguća misija. I onda, jednog jutra u ponedjeljak, putujući Zelenim vlakom iz Ljubljane u Zagreb, na željezničkoj stanici ugledah gospodina Šerbedžiju. Otišla sam k njemu, rekla mu svoju ideju i sve je bilo dogovoreno u nekoliko minuta uz pomoć prijatelja Nikole Damjanića i Vlade Miheljaka.

kojim se uspostavlja stvaralačka komunikacija učenika s književnoumjetničkim tekstom. Analiza se usredotočuje na dvije razine: likovnu i jezičnu. Likovnom analizom prikazuju se mogućnosti rješavanja problema koji se odnose na strukturu Filipovih verbalno-likovnih modela (književnih slika) te mogućnosti identificiranja i analiziranja slikara (i njihovih radova) koji su na stanovit način prisutni u romanu. U fokusu je jezične analize specifičan Krležin jezik i stil: bogatstvo adverbničkih i atributivskih sintagmi, inverzija u sintagmama, ponavljanja (reduplikacija), funkcija stranih riječi, obilježen red riječi i osebujna grafostilematika.

Mirjana Benjak vraćala se *Filipu Latinoviczu* i u sklopu pozvanih ili prigodnih predavanja/radionica. Tako je na ranije spomenutom *Danu s Krležom* (1994) govorila o Krležinu romanu kao o „historiji jednog slikarskog života“ – kako sam Krleža naziva svoj roman-prvijenac (Matvejević 1982: 224).

Na Tjednu Sveučilišta u Ljubljani u sklopu projekta *Hrvatska umjetnost u riječima i slikama / Hrvatska umjetnost u besedi in sliki* (2016) imala je predavanje/radionicu *Izložba slika u Krležinu romanu Povratak Filipa Latinovicza* koje je započela ovako:

„Odmah, u početku, mnogo slika.“ Početna rečenica Krležina *Djetinjstva 1902–03*. nije slučajna u smislu piščevih afiniteta. Ono što je za Thomasa Manna glazba, to su za Krležu likovne umjetnosti, napose slikarstvo. Njegova trajna zaokupljenost evropskim, a posebno domaćim likovnim stvaralaštvom, vidljiva je u esejističkim radovima (Goya, Grosz, Brueghel, Dobrović, Becić, Hegedušić, Stančić i mnogi drugi). Krleža nije samo u esejima pisao o slikama i slikarima, već je i sam, na izvjestan način, bio slikar u svojim književnim ostvarenjima. Nezaobilazan je u tome smislu romaneskni prvijenac (prvi moderan roman u hrvatskoj književnosti) *Povratak Filipa Latinovicza* (1932.). Njega treba čitati kao roman jednog senzibilnog slikara i slikareva povratka u prostore djetinjstva.
(Benjak 2016)

Kako je Krležin roman, kao što kaže Mirjana Benjak, „jedna velika, neprestana izložba slika“, ona, birajući glavne teme romana i književne slike, koje imenuje Krležinim izričajima, pokazuje kako Krležin tekst korespondira sa slikarstvom. Tako je na primjeru književne slike *Suluda Rokova noć* (u sklopu teme *Traženje životne podloge*) i odabranih slikara Ensora (*Krist u Bruxellesu*), Brueghela (*Luda Margareta, Ples seljaka, Zemlja Šlarafija*), Hegedušića (*Molvasko proštenje*), Večenaja (*Isus u Podravini*), Boscha (*Krunidba trnovom krunom*) i El Greca (*Raspeće*) pokazala

sinesteziju boja (oblika), mirisa i zvukova „naslikanih“ na (zamišljenom) Filipovu platnu.

Zanimljivo je da su teme kojima je bila zaokupljena Mirjana Benjak u svojim istraživanjima ili predavanjima/izlaganjima na domaćim i inozemnim skupovima uvijek bile pomno birane – nove, drukčije i intrigantne. Tako je za studente slavistike Filozofskog fakulteta u Ljubljani 2010. održala pozvano predavanje i radionicu s naslovom *Skriveni vrt Luke Paljetka u stilističkom i metodičkom obzoru*. Kao što je najavila u uvodnome dijelu, razlozi koji su je ponukali da posegne za tim romanom bili su višestruki:

- a. roman je to o zagonetnoj, obrazovanoj i prelijepoj dubrovačkoj plemkinji Cvijeti Zuzorić (iz 16. odnosno 17. stoljeća), kojoj su mnogi evropski i hrvatski književnici i filozofi posvećivali i još posvećuju svoje radove (a zanimljivo je da o njoj postoji vrlo malo konkretnih podataka);
- b. *Skroviti vrt* (objavljen 2004.) pobudio je veliko zanimanje čitatelja i kritike – on predstavlja novinu u hrvatskoj književnosti. Luko Paljetak došao je na originalnu ideju: ispisati stranice fiktivnoga dnevnika dubrovačke ljepotice (koji je, kao što sam kaže, pisao devet godina, a Cvijetin/Paljetkov dnevnik „traje“ punu 81 godinu – od Cvijetine petnaeste do devedeset i šeste godine, tj. od 1567. do 1648.);
- c. Paljetkov roman, zbog svoje jezične, filozofske i poetske razine predstavlja ponajbolje stranice ispisane u hrvatskoj književnosti posljednjih desetljeća;
- d. zbog svojih neupitnih kvaliteta *Skroviti vrt* privući će mladog čitatelja;
- e. roman predstavlja izazov. Naime, iako pripada suvremenoj književnosti, teškoće koje bi mogle biti preprekom u njegovoj recepciji (jezik, reminiscencije na renesansnu hrvatsku i talijansku književnost i kulturu), studentice/studenti lakše će rješavati zahvaljujući svojoj dosad stečenoj čitateljskoj i književnoj kulturi.

(Benjak 2010)

U središtu stilističke i jezične analize romana bile su njegove jezične i grafijske razine. Studenti su u sklopu radionice rješavali zadatke koji su bili veoma kreativni. Jedan od njih bio je vezan uz različite jezike koji se pojavljuju u romanu. Tako su npr. studenti pronalazili primjere iz tekstova pisanih na francuskom, grčkom, latinskom, španjolskom i talijanskom jeziku te venetskom dijalektu (više o tome u Benjak 2010).

Još jedno zanimljivo predavanje Mirjane Benjak s naslovom *Ženski likovi u književnosti* održano je na ljubljanskom Filozofskom fakultetu u sklopu Sajma

akademske knjige *Liber.ac* godine 2017. Usredotočivši se na različite književne ženske likove – koje iako fiktivne, doživljavamo kao stvarne – u predavanju je potvrdila ove tvrdnje: lik žene u književnosti toliko je star koliko i sama književnost; žena je povezana s nastankom nekih od najljepših književnih djela u hrvatskoj i svjetskoj književnosti; žena je vječna inspiracija pjesnika, novelista, romanopisaca, dramatičara; uloga žene mijenjala se u povijesti i povijesti književnosti; uz ženu se vežu različiti društveni stereotipi i ideali patrijarhalnog odgoja te moderna i emancipirana žena. Književnim likovima koje je Mirjana Benjak s pozornošću odabrala za izlaganje – od Majke Božje, Eve, Judite, Šeherezade, Pepeljuge, Antigone, Laure, Beatrice, Fedre, Tatjane, Julije, Lotte, Dore Krupičeve, Lucije Stipančić, Ane Karenjine, Emme Bovary, Blanche, Nore, Muljike, Breze, Laure Lenbach, Enke, Lisbet Salander, pa sve do Anastazije (iz ciklusa *Nijanse sivog*) i Andrićeve Aske – predstavila je raznolike književne slike žene (kao majke, junakinje, grešnice, svete, fatalne žene itd.).

Što reći o Mirjani Benjak kao predavačici? Osim predavačkih iskustava po cijeloj vertikali (od osnovne i srednje škole do fakulteta) o njezinoj „širini“ govore ne samo predmeti koje je predavala na današnjem Filozofskom fakultetu Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli (*Uvod u metodiku književnog odgoja i obrazovanja, Sustavi, metode i pristupi u metodici književnog odgoja i obrazovanja, Pregled stilističkih škola i pravaca, Stilističke metode i primjena te Interkulturalna komunikacijska kompetencija /u sklopu jezičnog i književnog obrazovanja/*), već i različite istraživačke teme kojima je pristupala interdisciplinarno, što se vidi iz njezine bogate bibliografije.

Uvijek vodeći računa o tome kome predaje (kolegama, studentima, svojim Novigrađanima ili djeci u vrtiću), ona potpuno vlada prostorom. Samouvjerenošću u ono što predaje i svojom erudicijom zaokuplja pozornost slušalaca i s njima s radošću dijeli svoje znanje. Njezine metodičke spretnosti dolaze do izražaja na svakom njezinom predavanju i/ili javnom nastupu gdje se u svakom trenutku točno zna na kojem smo dijelu „puta“. Što se radionica tiče, majstorica je za motiviranje sudionika radionice, postavljanje istraživačkih zadataka koji su nedvosmisleni i jasni (kakvo pitanje – takav odgovor) i zato uvijek „dobije“ ono što želi. Što se vremena tiče, apsolutno poštuje vrijeme, i svoje, i svoje publike. I zato su sva njezina predavanja uvijek napisana; a ako je riječ o izlaganjima na skupovima na kojima je vrijeme ograničeno, ona se i glasno uvježbaju, što pogotovo mlađoj generaciji može zvučati neobično.

3.2.2. Naš znanstveno-istraživački i stručni rad

Moglo bi se govoriti o brojnim i raznolikim temama koje smo zajedno istraživale ili u sklopu različitih projekata ili, češće, za potrebe sudjelovanja na nizu domaćih i inozemnih skupova. Rezultati tih istraživanja objavljeni su u različitim monografijama, zbornicima, znanstvenim i stručnim časopisima. Već letimičan pogled na naše bibliografije govori da se glavna područja naših znanstveno-istraživačkih i stručnih interesa „prekrivaju“. Iz njih nasumce biramo neke od zajedničkih tema i ovdje ih ukratko predstavljamo.

Jedna od monografija koju smo priredile bila je *Bez predrasuda i stereotipa. Interkulturalna komunikacijska kompetencija u društvenom i političkom kontekstu* (Benjak i Požgaj Hadži, prired. 2005) koja se bavi promicanjem interkulturalne komunikacijske kompetencije kod učenika/studenata. U njoj smo okupile autore iz različitih zemalja (Engleske, Hrvatske, Maroka i Slovenije), koji se nikada svi nisu međusobno upoznali, pokazujući pritom da je komunikacija u ozračju interkulturalizma moguća. Nakon uvodnog teksta koji je napisao Michael Byram, jedan od vodećih evropskih stručnjaka za interkulturalizam, različiti autori raspravljaju o ovim temama: problemima jezične dominacije u marokanskom jezičnom okruženju (Abdellatif Zaki); verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji (Elvi Piršl); interkulturalnim elementima u nastavi stranog jezika s naglaskom na engleskom kao *lingui franci* (Neva Čebren) te o sadržajima kulture i civilizacije u sklopu učenja hrvatskoga jezika kao stranog kao instrumenta prevladavanja predrasuda i stereotipa (Mirjana Benjak i Vesna Požgaj Hadži).

Iz potonjeg teksta Mirjane Benjak i Vesne Požgaj Hadži, koji je podijeljen u četiri potpoglavlja, izdvajamo dio koji govori o hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi na inozemnim sveučilištima. Najprije se ukratko osvrćemo na neujednačenu organizaciju studija hrvatskoga jezika na inozemnim sveučilištima, i po opsegu i po sadržaju (ili lektorat ili, rjeđe, studij hrvatskoga jezika, književnosti i kulture). Nadalje upozoravamo na neke, i danas aktualne probleme među kojima je vrlo važna osposobljenost lektora (više o tome u Požgaj Hadži 2018). Na kompetentnost lektora utječu prije svega znanja koja su lektori stekli na studiju te kvaliteta didaktičkih/metodičkih izvora koji su im na raspolaganju. Ukazujući na nedostatke tih izvora zaključujemo da bi „već bilo vrijeme da se oslobodimo predrasuda i stereotipa (...) i da konačno pokažemo svoju toleranciju, odnosno spremnost aktivnoga prihvaćanja drugog i drukčijeg“ (Benjak i Požgaj Hadži, prired. 2005: 127). Zato predlažemo didaktičke/metodičke modele za provođenje nastave hrvatskoga jezika kao stranog na primjerima uključivanja interkulturalnih sadržaja u nastavu na dvama primjerima. Prvi

model vezan je uz organizaciju i provođenje stručne ekskurzije kao nekonvencionalnog oblika nastave, o čemu je već bilo riječi ranije.²³ Drugi model, na primjeru Šoljanove kratke priče *Rovinjske mačke*, prikazuje različite motivacijske postupke utemeljene na likovnom, glazbenom i tekstnom predlošku te lingvostilističkoj osnovi. Druge faze interpretacije priče počevši od lokalizacije teksta (utemeljene na Šoljanovu životopisu, kritičkim osvrtima i zapisima o tekstu); zatim interpretacije teksta (utemeljene na književnoteoretskom pristupu te interpretacije jezičnih i stilskih osobina) do završne faze, odnosno sinteze i zadataka za samostalni rad objavljene se u knjižici *Šoljanova novela u nastavi jezika i književnosti* (Požgaj Hadži i Benjak 1997).²⁴

Šoljanovim *Rovinjskim mačkama* vratile smo se i u vezi s konceptom autentičnosti u učenju/poučavanju (hrvatskog) jezika kao stranog – autentičnosti komunikacijskih situacija i autentičnosti tekstova, i to u monografiji *Hrvatski izvana* (Požgaj Hadži i dr. 2007). Pritom smo pokazale da književnoumjetnički tekst može biti pravo „osvježjenje“ u nastavi jer se pomoću njega uči/poučava ne samo jezik već i kulturološki sadržaji. S druge strane smo naglasile da se mora voditi računa da je pristup književnoumjetničkom tekstu u nastavi prvoga (materinskog) jezika drukčiji od pristupa u nastavi stranoga jezika zbog brojnih zapreka, među kojima su „one koje se odnose na ograničeno znanje jezika“ kao i „one koje se odnose na nedovoljno poznavanje izvorne kulture i tradicije koje se u djelu obrađuju“ (Požgaj Hadži i dr. 2007: 112).

Didaktički izvori, konkretnije udžbenici u nastavi hrvatskoga jezika kao stranog također su bili temom naših istraživanja. Osim zastupljenosti/nezastupljenosti fonetskih vježbi u udžbenicima hrvatskoga kao stranog jezika (poglavlje *Izgovor odaje*), bavile smo se i dijalozima koji bi trebali „simulirati“ autentične komunikacijske situacije. Upravo do apsurdna alogični dijalozni – kakav se nalazi na početku našeg teksta – ponukali su nas da istražimo tu temu. Nakon primjera dijaloga iz jednoga od udžbenika za hrvatski jezik kao strani slijedi ironičan uvod u tekst Mirjane Benjak koji glasi:

Ovaj dijalog ne pripada nekom Ionescovu anti-komadu, iako smo upravo na to mogli pomisliti. Niti je to tekst iz udžbenika engleskog jezika koji je od Ionesca, istina, stvorio dramskog pisca, ali pomoću kojeg nije uspio

23 Na jednoj od takvih ekskurzija ljubljanskim studentima u pavlinskom samostanu Sv. Petar u Šumi „vodiči“ su bili bujski gimnazijalci u sklopu projekta Mirjane Benjak s naslovom *Sveti Petar u Šumi – baština koju valja sačuvati* (1993).

24 I danas smo ponosne na tu knjižicu s naslovnicom rovinjskih mačaka autora Đanina Božića i dvadeset radnih listova koji se mogu odabrati prema potrebi. Ona je, prije svega, namijenjena radu na lektoratima hrvatskoga jezika na inozemnim sveučilištima. Međutim, zbog nepostojanja institucije koja bi se kontinuirano brinula o hrvatskome jeziku kao stranom, pa i o didaktičkim/metodičkim izvorima ostala je, nažalost, neobjavljena. I ova knjižica dokazuje da smo se neprestano prije vremena bavile temama koje su postale *in* mnogo kasnije.

naučiti engleski jezik. Lekcija je to iz udžbenika hrvatskog jezika namijenjena strancima. Već bismo na prvi pogled mogli predvidjeti da naš stranac, na temelju ovakva razgovora, neće lako naučiti hrvatski jezik, a kasno mu je i da postane dramskim piscem, iako Branka Marić i Marko Marić neobično slične na Gospođu Smith i Gospodina Smitha.

(Požgaj Hadži i dr. 2007: 129)

Pritom je naglašeno da se ovaj uvod ne smije tumačiti kao zlonamjerna ocjena postojećih udžbenika, jer smo i same svjesne brojnih poteškoća pred kojima se nalaze pisci/sastavljači udžbenika. Rezultati istraživanja dijaloga u udžbenicima koje su ocjenjivali govornici hrvatskog jezika kao prvog (studenti Filozofskog fakulteta u Puli i Filozofskog fakulteta Zagrebu) pokazali su neprirodnost dijaloga, odnosno neprimjerenost komunikacijskim situacijama, neprisutnost vrednota govorenog jezika te problem predugih pitanja i odgovora. Pozornost su plijenili zanimljivi komentari studenata kojima dijalozi u udžbenicima hrvatskoga kao stranog jezika „djeluju umjetno i neprimjereni“, imaju „puno umetnutih odgovora koji nemaju smisla“, ne „predstavljaju autentičnu govornu situaciju“, to je „(Ne)prirodan govor! Mislim da ni jedan stranac ovim tipom dijaloga neće naučiti hrvatski.“ (Požgaj Hadži i dr. 2007: 136-137).

Metodika književnosti (s naglaskom na metodički pristup suvremenoj prozi) jedna je od središnjih tema kojom se bavila Mirjana Benjak (v. npr. Benjak 2001). S tim u vezi povezana su naša istraživanja o zastupljenosti, bolje reći nezastupljenosti, suvremene proze u dvjema susjednim književnostima, hrvatskoj i slovenskoj, a objavljena u monografiji *Izazovi kontrastivne lingvistike* (Požgaj Hadži i sur. 2012). Naime, iako su istraživanja pokazala da se učenici zanimaju za suvremenu prozu, posebno susjednu, nastavni programi i udžbenici/čitanke imaju niz nedostataka. Što se tiče izbora književnih sadržaja, i dalje prevladava nacionalna književnost, u središtu su i dalje književnoteorijski i književnopovijesni kriteriji, suvremena se književnost još predaje u zadnjem razredu, susjednih književnosti takoreći nema. Osim toga u nastavi književnosti nedostaje interkulturalna komunikacija – o svemu tome govorimo u tekstu *Dolga polt do sosedove sodobne proze* koji završavamo ovim riječima:

Lahko samo upamo, da se bodo napake in pomanjkljivosti kmalu odpravile in da bodo pri sestavljanju učnih načrtov njihovi avtorji v prihodnje manj pod vplivom trenutne politične situacije in velikokrat nepotrebnega izpostavljanja slavne literarne zgodovine, veliko bolj pa bodo izpostavljeni kriteriji izbora književnih vsebin, ki temeljijo na lastnostih besedil, interesih dijakov/dijakinj

in aktualnosti. V tem primeru se nam ne bo dogajalo, da bodo maturanti mislili, da na Madžarskem ni sodobne književnosti in da npr. ne bodo vedeli, kdo sta Drago Jančar in Danilo Kiš. Kaj slaba tolažba je, da ne vedo npr. niti tega, kdo sta Miljenko Jergović in Zoran Ferić.

Sklenemo lahko, da je do sosedove sodobne proze – na žalost – res dolga pot. Kar pa ne pomeni, da ni treba vzeti poti pod noge. Prav nasprotno: to je pot, ki nas bo pomagala odpeljati v svet, v katerega želimo – svet brez predsodkov in stereotipov.

(Požgaj Hadži i sur. 2012: 214)

Uz metodiku književnosti vezan je i tekst *France Prešeren u nastavi književnosti jučer i danas (a sutra?)* objavljen u istoj monografiji. U njemu se komparativno istražuje položaj Franceta Prešerena i pristup njegovu stvaralaštvu u hrvatskoj i slovenskoj gimnazijskoj nastavi književnosti na primjeru analize hrvatskih i slovenskih programa i udžbenika/čitanki. Između ostaloga zaključuje se da bi pri izboru književnih sadržaja trebalo voditi više računa o interesima učenika, njihovim recepcijskim i kognitivnim mogućnostima te ciljevima i zadacima književnog odgoja i obrazovanja, a pogotovo o aktualizaciji kao metodičkom pristupu. Pritom se osmišljavaju i navode različiti postupci aktualizacije koji će zacijelo „pridonijeti uspješnijoj motivaciji učenika za čitanje Prešerna, recepciji njegova djela, komunikaciji s njim i razvijanju kritičkog stava u njegovu vrednovanju” (Požgaj Hadži i sur. 2012: 224).

4. Umjesto zaključka: *En lep pozdrav iz Ljubljane*

Naravno, mogli bismo navoditi i mnoge druge zajedničke proučavane teme objavljene u zbornicima različitih konferencija ili časopisima, ili prigodnim monografijama kao što je npr. *Sretan grad/La città felice* (Kliman, ur. 2001) u kojoj se nastanjuje Mirjanin Novigrad-Cittanova za koji Daniel Načinović kaže da je „stari biskupski grad, ribarsko mjesto i turističko odredište pod zaštitom svetog Pelagija“.²⁵ Tu se bavimo starim novigradskim *kartolinama* s kojima je susret bio „magičan“. Tu je „magičnost“ Mirjana Benjak opisala ovako:

U nama naviru sjećanja na prohujala vremena. Vraćamo se tako u vlažne portune kuća u kojima smo nekada stanovali, opet smo na njegovim ulicama gdje smo s prijateljima, igrajući „fefu“ i „mondo“, znali provoditi bezbrižne sate, ponovno otkrivamo mjesta prvih nespretnih ljubavnih susreta, ulazimo

25 V. tekst *Sentimentalna bombonijera*, Glas Istre, 24. 9. 2001, br. 259, god. LVIII, 35.

u dućan u kojem su se prodavali čajni kolutići „rinfuso“ ili u slastičarnicu sa „zimskim“ sladoledom i kremastim „paštama“, miriše nam kruh iz stare pekare, ponovno smo s udicom na digi, čujemo povike ribara koje ometamo u bojenju ili krpanju mreža, penjemo se na susjedovu trešnju, čudimo se prvim turistima i njihovim ležaljka i uljima za sunčanje, susrećemo se s licima ljudi kojih više nema.

(Benjak i Požgaj Hadži 2002: 167)

Analizirajući novigradske kartoline na različitim razinama (povijesnoj, strukturnoj, motivskoj, sadržajnoj i jezičnoj) primijetile smo da „o prošlosti i povijesti našega grada ne svjedoči samo (s)likovna strana razglednica, već i njihov jezični oblik predstavlja zanimljiv izvor podataka o vremenu njihova nastanka, odnosno odašiljanja.“ I zato smo se usredotočile na sadržajne komponente pisanog dijela razglednica i njihovu jezičnu realizaciju i otkrile mnoge zanimljivosti, kao npr. način oslovljavanja, pozdravljanje na kraju, različite sadržaje i privatne i javne komunikacije, odstupanje od standardnog jezika i pisanje dijalektom itd. Ukratko, pokazale smo da razglednice ne predstavljaju samo „album sjećanja i uspomena“, već „imaju veliko značenje kao pomoćni, ali nezaobilazan izvor podataka za proučavanje prošlosti i povijesti našega grada.“ (Benjak i Požgaj Hadži 2002: 171, 176).

U stilu nekih starih novigradskih *kartolina* i interkulturalizma šaljem *kartolinu* iz Ljubljane i našoj slavljenici čestitamo rođendan:

Draga Mirjana, vse najboljše za tvoj rojstni dan!

Literatura

- Balažić Bulc, Tatjana i Požgaj Hadži, Vesna, 2017. Zauvijek susjedi - ali i sustanari: hrvatski jezik u kontekstu slovenske jezične politike. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 43/1. 1–17.
- Benjak, Mirjana, 1993. *Tragovi baštine – pavlinski samostan u Svetom Petru u Šumi*. Buje: Srednja škola „Vladimir Gortan“, Buje, Rose-art production, Buje.
- Benjak, Mirjana i Fatur, Silvo, 1998. *Šolska ura z Wertherjem*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Benjak, Mirjana, 2000/2001. Pouk književnosti v hrvaški gimnaziji (načrt in učbenik). *Jezik in slovstvo* XLVI/1–2. 19–29.

- Benjak, Mirjana, 2001. *Književnost(i) u kontaktu, Suvremena srednjoevropska pripovjedna proza u gimnazijskoj nastavi književnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Benjak, Mirjana i Zihlerl, Jerica, 2001. Sveti Petar u Šumi – baština koju valja upoznati i sačuvati. *Vizualna kultura i likovno obrazovanje* (ur. R. Ivančević i V. Turković). Zagreb: Hrvatsko vijeće InSEA. 409–417.
- Benjak, Mirjana i Požgaj Hadži, Vesna, 2002. Distinti saluti da Cittanova (Stare novigradske razglednice – kartoline). *Novigrad-Cittanova 599-1999.*, Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa/Raccolta degli atti del convegno scientifico internazionale (ur. J. Zihlerl). Novigrad: Pučko otvoreno učilište. 167–177.
- Benjak, Mirjana, 2003. Gimnazijska nastava hrvatske književnosti i srednjoevropski kulturni krug. *Poučevanje materinščine – načrtovanje pouka ter preverjanje in ocenevanje znanja/Mother tongue acquisition – from planning to assessing* (ur. M. Ivšek). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 211–218.
- Benjak, Mirjana i Požgaj Hadži, Vesna, prired., 2005. *Bez predrasuda i stereotipa. Interkulturalna komunikacijska kompetencija u društvenom i političkom kontekstu*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Benjak, Mirjana i Čebren, Neva, 2009. Stavovi studenata hrvatske i slovenske Istre o kulturnom identitetu. *Med politiko in stvarnostjo: jezikovna situacija v novonastalih državah bivše Jugoslavije*. (V. Požgaj Hadži i dr., ur.). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 227–247.
- Kliman, Aldo (ur.), 2001. *Sretan grad / La città felice, Novigrad na starim razglednicama / Cittanova nelle vecchie cartoline*. Pula: Zavičajna naklada Žakan Juri.
- Klopčič, Vera i dr., 2003. Položaj in status pripadnikov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. http://www.inv.si/DocDir/Publikacije-PDF/Raziskovalna%20porocila/Raziskava_Polozaj_in_status_pripadnikov_narodov_nekdanje_Jugoslavije_v_RS.pdf (9. 2. 2019)
- Matvejević, Predrag, 1982. *Novi i stari razgovori s Krležom*. Zagreb: Spektar.
- Paljetak, Luka, 2004. *Skroviti vrt. Dnevnik Cvijete Zuzorić, plemkinje dubrovačke*. Zagreb: Profil.
- Piršl, Elvi i sur., 2016. *Vodič za interkulturalno učenje*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Požgaj Hadži, Vesna i Benjak, Mirjana, 1993. Boža Krakar Vogel, Skice za književno didaktiko, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana, 1991. *Suvremena metodika nastave hrvatskog ili srpskog jezika: časopis za nastavu hrvatskog ili srpskog jezika, književne, scenske i filmske umjetnosti* 18/2–3. 114–116.

- Požgaj Hadži, Vesna i Benjak, Mirjana, 1997. *Šoljanova novela u nastavi jezika i književnosti*. Samozaložba: Ljubljana.
- Požgaj Hadži, Vesna i Benjak, Mirjana, 1998. Interpretacija Krležina romana Povratak Filipa Latinovicza u korelacijsko-integracijskom i lingvističko-stilističkom sustavu. *VI. međunarodni slavistički dani = VI. nemzetközi szlavisztikai napok*, Bibliotheca Croatica Hungariae, knj. 3/1, knj. 3/2 (ur. K. Gádanyi). Sambotel – Pečuh: Hrvatski znanstveni zavod: = Horvát tudományos kutatók egyesülete, Visoka nastavnička škola „Berzsenyi Dániel“ / Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola. 312–331.
- Požgaj Hadži, Vesna i Benjak, Mirjana, 1999a. Obravnava umetnostnega besedila v lektoratu za tujce. *Skripta 3*, Zbornik za učitelje slovenščine kot drugega/tujega jezika (ur. M. Bešter). Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 33–49.
- Požgaj Hadži, Vesna i Benjak, Mirjana, 1999b. Nekonvencionalne oblike pouka. *Skripta 3*, Zbornik za učitelje slovenščine kot drugega/tujega jezika. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 79–88.
- Požgaj Hadži, Vesna i Benjak, Mirjana, 2003. Hrvatski jezik u slovenskoj osnovnoj školi: (primjer programske/udžbeničke jedinice). *Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici* (ur. D. Stolac i dr.). Zagreb, Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 635–647.
- Požgaj Hadži, Vesna i dr., 2004. *Učni načrt. Izbirni predmet: program osnovnoškolskega izobraževanja. Hrvščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, v. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_izbirni/Hrvascina_izbirni.pdf (8. 2. 2019).
- Požgaj Hadži, Vesna i dr., 2006. Koliko smo (ne)tolerantni prema govornicima hrvatskoga kao stranog jezika. *6. Riječki filološki dani: međunarodni znanstveni skup* (ur. I. Srdoč-Konestra i S. Vranić). Rijeka: Odsjek za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci. 357–366.
- Požgaj Hadži, Vesna i dr., 2007. *Hrvatski izvana*. Zagreb: Školska knjiga.
- Požgaj Hadži, Vesna; Balažić Bulc, Tatjana; Gorjanc, Vojko (ur.), 2009. *Med politiko in stvarnostjo: jezikovna situacija v novonastalih državah bivše Jugoslavije*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Požgaj Hadži i sur., 2012. *Izazovi kontrastivne lingvistike / Izzivi kontrastivnega jezikoslovja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Požgaj Hadži, Vesna, 2018. Hrvatski jezik kao strani unutar slavističkoga, europskog i svjetskog konteksta. Zbornik radova s 1. Međunarodnoga znanstvenog skupa

Kroatistika unutar slavističkoga, europskog i svjetskog konteksta (ur. D. Mikulaco i B. Martinović). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile. 466–484.

Izvori

- Benjak, Mirjana, 1994. *Krležin Povratak Filipa Latinovicza – „historija jednog slikarskog života“*, Dan s Krležo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani: Ljubljana, 24. svibnja 1994.
- Benjak, Mirjana, 2010. *Skriveni vrt Luke Paljetka u stilističkom i metodičkom obzoru*. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani: Ljubljana, 21. travnja 2010.
- Benjak, Mirjana, 2016. *Izložba slika u Krležinu romanu Povratak Filipa Latinovicza*, Tjedan Sveučilišta u Ljubljani, Hrvatska umjetnost u riječima i slikama/Hrvaška umetnost v besedi in sliki, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani: Ljubljana, 7. i 8. prosinca 2016.
- Benjak, Mirjana, 2017. *Ženski likovi u književnosti*. Liber.ac. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani: Ljubljana, 24. svibnja 2017.

Mirjana Benjak in Slovenia

Nell'articolo viene presentato il campo di lavoro scientifico e di ricerca, didattico e professionale di Mirjana Benjak legato ai diversi enti e scienziati/esperti sloveni con cui ha collaborato e ha pubblicato le sue opere. Il suo contributo maggiore è quello relativo alla lingua croata come lingua straniera: a) partecipazione alla riforma curricolare della lingua croata come materia facoltativa nella scuola elementare slovena (predisposizione dei programmi didattici, delle risorse didattiche, aggiornamento professionale degli insegnanti) e b) affermazione della lingua, letteratura e cultura croata al livello universitario (vari progetti e relazioni/workshop). Vengono illustrati i risultati delle ricerche sui singoli temi, condotte da Mirjana Benjak e Vesna Požgaj Hadži e relative all'interculturalismo, alla linguistica contrastiva, alla metodologia dell'insegnamento della lingua e letteratura (croata) e così via, pubblicati in una serie di monografie e articoli comuni.

Parole chiave: Mirjana Benjak, Slovenia, lingua croata come lingua straniera

Mirjana Benjak v Slovenji

V prispevku je predstavljeno znanstvenoraziskovalno, pedagoško in strokovno delo Mirjane Benjak, povezano z različnimi slovenskimi ustanovami in znanstveniki/strokovnjaki, s katerimi je sodelovala in skupaj z njimi objavljala. Najpomembnejši je njen prispevek na področju hrvaščine kot tujega jezika: a) sodelovanje pri kurikularni prenovi poučevanja hrvaščine kot izbirnega predmeta v slovenski osnovni šoli (priprava učnega načrta, didaktičnih virov, strokovno izpopolnjevanje učiteljev) in b) uveljavljanje hrvaškega jezika, književnosti in kulture na univerzitetni ravni (različni projekti in predavanja/delavnice). Predstavljeni so izsledki, do katerih sta pri raziskovanju posameznih tem, povezanih z medkulturnostjo, kontrastivno lingvistiko, metodiko (hrvaškega) jezika in književnosti itd., prišli Mirjana Benjak in Vesna Požgaj Hadži in so objavljeni v več skupnih znanstvenih monografijah in člankih.

Ključne besede: Mirjana Benjak, Slovenija, hrvaščina kot tuji jezik